

ФОРМИ ЕФЕКТИВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

Визначено форми ефективної регіональної організації. За умов становлення багатокладної ринкової економіки в Україні здійснюється пошук оптимального поєднання державного управління і ринкового саморегулювання. Тому реформування української економіки призвело до поглиблення кризових процесів, економічного спаду. Різноманітні завдання державного регулювання економіки вирішуються в результаті реалізації певних функцій: забезпечення ефективності, справедливості, сприяння макроекономічному зростанню й стабілізації.

Ключові слова: регіон, ресурси, грошові ресурси, ефективність, макроекономічне зростання, регіональне управління

Определены формы эффективной региональной организации. При условии становления многоукладной рыночной экономики в Украине осуществляется поиск оптимального соединения государственного управления и рыночного саморегулирования. Поэтому реформирование украинской экономики привело к углублению кризисных процессов, спада экономики. Разнообразные задачи государственного регулирования экономики можно разрешить в результате реализации таких функций: обеспечения эффективности, справедливости, макроэкономического роста и стабилизации.

Ключевые слова: регион, ресурсы, денежные ресурсы, эффективность, макроэкономический рост, региональное управление

The forms of efficient regional organization are determined. On condition of becoming of multistructural market economy the search of optimal combination of state administration and market self-regulation is carried out. Therefore, reformation of the Ukrainian economy resulted in deepening of crisis processes, slump of economy. The various tasks of government control of economy can be solved as a result of realization of such functions: providing of efficiency, justice, macroeconomic growth and stabilization.

Keywords: region, resources, financial resources, efficiency, macroeconomic growth, regional management

I. □ Вступ

Регіональна економіка та управління за останні роки є головною проблемою суспільного життя. Вона пронизує всі сторони українського життя: гальмує економічні реформи, визначає національне питання, ускладнює протиріччя.

Питання розвитку і взаємодії регіонів, взаємовідносин регіональних і центральних органів влади є надзвичайно актуальними для України. Адже відсутність обґрунтованої політики регіонального розвитку держави на попередньому етапі призвела не лише до зростання диспропорцій та загострення економічних і соціальних проблем, але й до суттєвої економічної й суспільно-політичної дезінтеграції держави.

II. □ Постановка завдання:

- дослідити процес створення ефективної регіональної організації;
- вказати особливості ефективного регіонального управління.

III. □ Результати

Джерела теорії економічного районування відносяться до початку XVIII ст. Тоді талано-

витий російський вчений Татищев В. М. відмітив територіальну диференціацію господарства Росії. Вперше була дана наукова картина територіального поділу праці для того часу.

Регіональна проблема пронизує всі сторони українського життя: гальмує економічні реформи, визначає національне питання, ускладнює протиріччя.

Питання розвитку і взаємодії регіонів, взаємовідносин регіональних і центральних органів влади є надзвичайно актуальними для України. Адже відсутність обґрунтованої політики регіонального розвитку держави на попередньому етапі призвела не лише до зростання диспропорцій та загострення економічних і соціальних проблем, але й до суттєвої економічної й суспільно-політичної дезінтеграції держави.

Зміцнення державності України вимагає створення єдиного господарського комплексу з ефективним використанням місцевих ресурсів, переваг територіального поділу праці та запобігання ускладнень на політичному, економічному, міжетнічному підґрунті, що повинна забезпечити регіональна політика як складова загальнодержавної політики.

Формами ефективної регіональної організації є територіально-виробничі комплекси, віль-

ні економічні зони, технопаркові структури тощо. Однією із раціональних форм організації виробництва можна визначити територіальні виробничі комплекси (ТВК), які дають можливість реалізувати ефект комплексу. Економічна єдність ТВК складається виробничими зв'язками підприємств, інфраструктурою, використанням економічних умов та ресурсів та ін.

Формування ТВК дає можливість отримати економічний ефект за рахунок раціонального використання природних та трудових ресурсів, вторинної сировини та відходів виробництва, транспортних та інших комунікацій. Економічна ефективність виражається у використанні ресурсів, скороченні часу перерв між стадіями виробництва, зниженні транспортних витрат, збереженні довкілля.

Україна не має декретно визначених економічних районів, проте зараз Міністерство економіки розробляє державні територіальні програми соціально-економічного розвитку наступних регіонів:

- Донецького (Донецька та Луганська області);
- Придніпровського (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області);
- Східного (Полтавська, Сумська, Харківська області);
- Центрального (м. Київ, Київська та Черкаська області);
- Поліського (Волинська, Житомирська, Рівненська, Чернігівська області);
- Подільського (Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області);
- Причорноморського (Автономна Республіка Крим, Миколаївська, Херсонська, Одеська області та місто Севастополь);
- Карпатського (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області).

Регіональна господарська структура України, зумовлена адміністративно-територіальним устроєм, склалася переважно у народногосподарському комплексі Радянського Союзу і збереглася до цього часу, не ставши поки що предметом наукової оцінки її відповідності інтересам нової незалежної держави, які визначаються власною регіональною політикою.

Структура промислового комплексу регіонів за останні роки не зазнала вагомих змін, тому для більшості регіонів вирішальне значення продовжує відігравати одна-дві галузі. Так, пріоритетною галуззю промислового виробництва для регіонів є харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів; для Дніпропетровської, Запорізької та Донецької областей – металургія та оброблення

металу; для Закарпатської та Сумської областей – машинобудування, для Луганської та Полтавської областей – виробництво коксу, продуктів нафтопереробки та ядерного палива; для Івано-Франківської, Миколаївської, Рівненської областей та м. Севастополь – виробництво та розподіл електроенергії, газу та води.

За умов становлення багатокладної ринкової економіки в Україні здійснюється пошук оптимального поєднання державного управління і ринкового саморегулювання. Тому, реформування української економіки призвело до поглиблення кризових процесів, економічного спаду. Різноманітні завдання державного регулювання економіки вирішуються в результаті реалізації певних функцій: забезпечення ефективності, справедливості, сприяння макроекономічному зростанню й стабілізації.

Ще Платон і Аристотель робили спробу розробити ідеальну модель держави. Платон писав, що одні класи повинні працювати (селяни, ремісники, купці), стражники – воювати, а філософи управляти. Причому, Платон і Аристотель вважали демократію «неправильною» формою управління. До цієї думки схилилися й елітаристи, які стверджували, що влада завжди належала не народу, а невеликій групі людей (політичній еліті), яка завжди керується власними інтересами. Під впливом зміни умов розширеного відтворення формується концепція «неокласичного синтезу» – теорія рівноваги в умовах неповної зайнятості, в яку включений грошовий фактор. Ця нова версія кейнсіанської теорії одержала розвиток у працях Дж. Хікса і П. Самуельсона. Ідеї фіскалізму Кейнса з'єдналися з концепцією неокласиків, що передбачала регулювання економіки за допомогою грошово-кредитної політики (зміна дисконтної ставки, проведення операцій на відкритому ринку і т.п.). П. Самуельсон вводить в обіг термін «суспільний товар», під яким розуміють товари і послуги, що доставляються членам суспільства державою.

В ідею «суспільного товару» ставиться питання про розподіл ресурсів між державою і приватним сектором. На державу покладається фінансування економічних і соціальних інфраструктур, що в остаточному підсумку максимізують прибуток. На думку П. Самуельсона, задача фінансової політики полягає в тому, щоб забезпечувати регулюючі міри для сфер «суспільного товару».

З кінця 70-х років в основу фінансової політики Великобританії, США, ФРН і ряду інших країн було покладено неоконсервативну стратегію, пов'язану з неокласичним напрямком економічної думки. Вона має вираження в теорії пропозиції. Головним її положенням є обме-

ження економічної ролі держави, його втручання в господарське життя і, особливо, у соціальну область. У числі заходів цієї концепції – приватизація частини державної власності, посилення ринкового механізму конкуренції, перенесення центра ваги в економіці на проблему підвищення пропозиції, стимулювання виробництва, його ефективності. Головне місце приділяється підприємцю, в інтересах якого повинні вироблятися стимули, що підвищують його активність і продуктивність.

Принципи регіональної політики, які застосовуються в сучасний час, обумовлені зовнішніми та внутрішніми умовами:

- екологічний захист України, який пов'язаний з національно-етнічними питаннями традиційного природовикористання;
- галузевий принцип спеціалізації регіонів, що здійснюється з довгостроковою програмою економічних реформ України;
- формування рівних стартових умов, подолання регіональних різниць до рівня розвитку територіальної структури господарських, соціальних та екологічних обставин.

У регіональній проблемі існує проблема: кому допомагати – віддаючи перевагу людям, необхідно слідкувати за територіальною структурою суспільства. Навіть самий відсталий регіон є батьківщиною частини населення, і в цій якості він заслуговує на допомогу населенню.

Існує декілька проблем, які відрізняються особливою складністю у регіональній тематичі:

1. Власність на ресурси;
2. Фонд субвенцій;
3. Розподіл податків;
4. Права властей на регулювання суспільного життя.

Дуже складним і невирішеним є державне регулювання фінансового ринку і грошового обігу. Регулювання грошового обігу насамперед переслідує мету боротьби з інфляцією.

Елементом державного регулювання стає застосування до підприємств процедури банкрутства. Фінансова стійкість виражається коефіцієнтами, що різнобічно оцінюють структуру балансу. Їх мета – оцінка ступеня незалежності підприємства від випадків, зв'язаних з умовами ринку, звичайними зривами договорів, неплатежами й ін.

Головними критеріями оцінки фінансового стану є показники платоспроможності і фінансової стійкості підприємства. Схема оцінки – розрахунок за даними балансу коефіцієнтів фінансової стійкості і зіставлення їхніх рівнів із нормативами, установленими експертно чи

офіційно. Платоспроможність підприємства можна вимірювати:

- коефіцієнтом ліквідності – у розрахунок приймаються найліквідніші оборотні активи – кошти і короткострокові фінансові вкладення;

- проміжним коефіцієнтом покриття – до ліквідних активів додається дебіторська заборгованість;

- загальним коефіцієнтом покриття (чи коефіцієнтом поточної ліквідності) – додаються і запаси, тобто це практично розрахунок усієї суми оборотних активів на 1 грн. короткострокової заборгованості. Цей показник прийнятий як офіційний критерій неплатоспроможності підприємства. Його перевага в тому, що він враховує весь розмір оборотних активів. Але при цьому треба мати на увазі, що за складом оборотні активи різномірні за ступенем ліквідності. Оцінка рівня даного коефіцієнта без обліку цих обставин може призвести до наближених висновків.

Більшість підприємств, орієнтуючись на зріст коефіцієнта поточної ліквідності, одночасно створює умови для росту коефіцієнта забезпеченості власними засобами. Офіційні критерії платоспроможності оцінюють один аспект фінансового стану – забезпеченість короткострокової заборгованості оборотними активами.

При мінімальному нормативному значенні коефіцієнта поточної ліквідності дає мінімально необхідний рівень коефіцієнта забезпеченості власними коштами. При коефіцієнті поточної ліквідності на рівні 2 коефіцієнт забезпеченості власними засобами може дорівнювати 0,1 чи навіть нижче цього розміру, якщо довгострокові і короткострокові пасиви і збитки близькі по сумі до власних оборотних коштів. Якщо перераховані величини більше в сукупності власних оборотних коштів, то коефіцієнт забезпеченості власними засобами може виявитися негативною величиною. Однак важко припустити, що в таких умовах коефіцієнт поточної ліквідності буде мати високе кількісне значення: при великих збитках висока короткострокова заборгованість за рахунок того, що власний капітал не має реальних джерел поповнення.

Існує зв'язок між коефіцієнтами: дуже низькому коефіцієнту поточної ліквідності відповідає дуже високий негативний коефіцієнт забезпеченості власними засобами. Якщо коефіцієнт поточної ліквідності < 1 , то коефіцієнт забезпеченості власними засобами обов'язково буде негативним.

Коли коефіцієнт поточної ліквідності < 1 , це не тільки кількісно низька величина, але і кількісно інший рівень забезпеченості короткострокової заборгованості оборотними активами. Єдиний спосіб підвищення коефіцієнта –

пряме скорочення боргів і заміщення їх власним капіталом, фінансову стійкість підприємств оцінюють:

- коефіцієнтом забезпеченості запасів власними коштами – відношення оборотних коштів до матеріальних оборотних активів;
- коефіцієнтом реальної вартості майна – частка виробничого потенціалу / основні засоби + виробничі запаси + незавершене виробництво + МШП / у загальній величині активів;
- коефіцієнтом маневреності власних засобів – відношення власних коштів до суми капіталу і резервів;
- індексом постійного активу – розподіл необоротних активів на вартість капіталу і резервів;
- коефіцієнтом автономії підприємства – відношення капіталу і резервів до загальної величини пасивів;
- коефіцієнтом довгострокового залучення позикових засобів – відношення довгострокових кредитів і позик коефіцієнт до всієї суми заборгованості підприємства.

Деякі коефіцієнти дублюють один одного чи суперечать один одному, або в сучасних умовах не мають практичного значення.

Коефіцієнт маневреності власних засобів і індекс постійного активу знаходяться у функціональній залежності і при додаванні, як правило, дають одиницю. Ріст одного приводить до зниження іншого. Крім того, оцінювати фінансову стійкість по кожному з цих коефіцієнтів недоцільно, тому що їхній рівень залежить від структури майна і специфіки діяльності підприємства, а зріст /зниження/ не обов'язково означає підвищення /зниження/ фінансової стійкості.

Коефіцієнт автономії підприємства повторює коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів не працює, якщо довгострокові кредити в підприємств відсутні.

Перші три показники мають самостійне значення і характеризують один з аспектів фінансової стійкості. Тому важливу роль здобувають форми капіталу, які можна представити у вигляді наступних умов:

- 1) установлення складу і структури фінансового капіталу;
- 2) визначення потреби фінансового капіталу;
- 3) виявлення джерел формування фінансового капіталу;
- 4) оптимізація фінансового капіталу;

5) ефективність використання фінансового капіталу.

Докладна характеристика складу фінансового капіталу свідчить про те, що найбільшу питому вагу становлять основні і оборотні фонди. До оборотних фондів деякі автори пропонують відносити засоби в запасах і засоби у виробництві. Однак, можна представити класифікацію обігового капіталу по ступені планування, як нормований оборотний капітал і ненормований. Це зв'язано з потребами практики й орієнтацією на інтенсивні фактори розвитку.

Реалізація представленої характеристики полягає в кількісній оцінці впливу кожного виду оборотного капіталу на кінцевий результат. До нормованого оборотного капіталу можна віднести засоби в запасах (предмети праці, знаряддя праці); засоби у виробництві (незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів) і частину фондів звертання (готова продукція). Ненормований оборотний капітал доцільно представити як товари, гроші і дебіторська заборгованість.

Створення ринкової економіки припускає існування норм та правил поведінки, регулюючих взаємовідносини суб'єктів господарювання. Важко прогнозувати економічні зміни в Україні, де в плин 70 років задовольнялися ідеї колективізму, соціальної залежності. При нерозвиненості ринкових механізмів координації зростає вага неринкових або неекономічних факторів, зумовлюючих взаємодію господарських суб'єктів на основі досягнення компромісу між його економічними інтересами. Досягнення компромісу припускає наявність посилення як на мікрорівні, так і на макрорівні. На мікрорівні складається корпоративний механізм, на макрорівні роль судді здатна виконувати держава.

IV. Висновки

Системна криза українського суспільства (вичерпання інвестиційних ресурсів, падіння ефективності капіталовкладень, наростаючий бюджетний дефіцит) обумовила не тільки пошук практичних дій по його подоланню, але і визначення парадигми реформування системи держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Банківська енциклопедія [Текст] / під ред. А. М. Мороза. – К.: Ельтон, 1993. – 328 с.

Надійшла до редколегії 06.05.2011.

Прийнята до друку 10.05.2011.